

DATE DOWNLOADED: Sun Nov 13 10:32:37 2022

SOURCE: Content Downloaded from [HeinOnline](#)

Citations:

Bluebook 21st ed.

Katarina Jovicic, International Jurisdiction of Domestic Court in Commercial Disputes with Foreign Element in Law of, 2006 Strani PRAVNI ZIVOT 500 (2006).

ALWD 7th ed.

Katarina Jovicic, International Jurisdiction of Domestic Court in Commercial Disputes with Foreign Element in Law of, 2006 Strani Pravni Zivot 500 (2006).

APA 7th ed.

Jovicic, K. (2006). International Jurisdiction of Domestic Court in Commercial Disputes with Foreign Element in Law of. Strani Pravni Zivot (Foreign Legal Life), 2006, 500-516.

Chicago 17th ed.

Katarina Jovicic, "International Jurisdiction of Domestic Court in Commercial Disputes with Foreign Element in Law of," Strani Pravni Zivot (Foreign Legal Life) 2006 (2006): 500-516

McGill Guide 9th ed.

Katarina Jovicic, "International Jurisdiction of Domestic Court in Commercial Disputes with Foreign Element in Law of" [2006] 2006 Strani Pravni Zivot 500.

AGLC 4th ed.

Katarina Jovicic, 'International Jurisdiction of Domestic Court in Commercial Disputes with Foreign Element in Law of' [2006] 2006 Strani Pravni Zivot (Foreign Legal Life) 500.

MLA 8th ed.

Jovicic, Katarina. "International Jurisdiction of Domestic Court in Commercial Disputes with Foreign Element in Law of." Strani Pravni Zivot (Foreign Legal Life), 2006, 2006, p. 500-516. HeinOnline.

OSCOLA 4th ed.

Katarina Jovicic, 'International Jurisdiction of Domestic Court in Commercial Disputes with Foreign Element in Law of' (2006) 2006 Strani Pravni Zivot 500

-- Your use of this HeinOnline PDF indicates your acceptance of HeinOnline's Terms and Conditions of the license agreement available at

<https://heinonline.org/HOL/License>

-- The search text of this PDF is generated from uncorrected OCR text.

-- To obtain permission to use this article beyond the scope of your license, please use:

[Copyright Information](#)

MEĐUNARODNA NADLEŽNOST DOMAĆEG SUDA U TRGOVINSKIM SPOROVIMA SA STRANIM ELEMENTOM U PRAVU JAPANA

Japansko pravo je specifično po tome što se ne može svrstati u pravne sisteme kontinentalnog prava, ali ni u pravne sisteme common law, zbog toga što u sebi objedinjuje rešenja koja su karakteristična za oba sistema. Tako se i nadležnost domaće suda da raspravlja trgovinske sporove sa stranim elementom određuje kako na osnovu pravila uspostavljenih sudskim odlukama, tako i na osnovu pravila sadržanih u zakonu.

Autor u prvom poglavlju rada daje prikaz organizacione sheme sudova u Japanu, dok je drugo poglavlje posvećeno pitanju zasnivanja međunarodne nadležnosti japanskog suda prema posebnim pravilima o međunarodnoj nadležnosti koja je utvrdio Vrhovni sud Japana, kao i na osnovu pravila o unutrašnjoj nadležnosti utvrđenih Zakonikom o građanskom postupku. Posebno su izdvojeni slučajevi kada će se japanski sud, i pored postojanja uslova za zasnivanje nadležnosti, oglasiti nenadležnim za postupanje u konkretnom slučaju.

Prostorna i vremenska dimenzija ugovora o međunarodnoj prodaji robe i drugih, sa njim povezanih ugovora u procesu međunarodne trgovinske razmene, uzrokuju brojnu regulativnu o toj oblasti. Zbog toga je potrebno da se ugovaranju tih poslova pristupa sa posebnom pažnjom, pošto uvek postoji mogućnost da povodom nekog od pitanja zaključenog ugovora dođe do spora, kada će svaki napor i trošak koji je uložen u pripremi za njegovo zaključenje biti mala cena za ono što će se na kraju postići.

Za domaće privrednike nije karakteristično da uvek postupaju sa dovoljno opreza kada izlaze na međunarodno tržište i zaključuju ugovore sa međunarodnim elementom, ponajviše zbog toga što želja da se što pre dođe do posla i zarade često dovede do propusta koji se kasnije skupo plaćaju. Da bi se takva ponašanja svela na što manju meru potrebno je izučavati nacionalna prava država sa čijim preduzećima i preduzetnicima se ugovaraju trgovinski poslovi, jer je to jedan od preduslova za njihovo uredno izvršenje i izbegavanje vođenja skupih i neizvesnih sudskih postupaka, često pred sudovima stranih država.

Kada se, međutim, spor iz jednog trgovinskog ugovora sa međunarodnim elementom ne može rešiti mirnim putem a stranke nisu dogovorile angažovanje

* Mr Katarina Jovičić, Institut za uporedno pravo

arbitraže, prvo pitanje koje se u tom trenutku postavlja je pitanje određivanja suda pred kojim treba inicirati postupak za njegovo rešavanje. Često u ovim sporovima postoji konkurentna nadležnost između sudova različitih zemalja, pa je poznavanje pravila koja regulišu nadležnost sudova u takvim sporovima od neprocenjive važnosti jer od toga neposredno zavisi ako ne uspeh u sporu, ono svakako troškovi koji se povodom njega imaju snositi.

U uporednom pravu se pitanje određivanja nadležnosti sudova gotovo isključivo uređuje nacionalnim propisima pošto još uvek ne postoji ugledni međunarodni akt koji bi postavio kriterijume za njegovo rešavanje na međunarodnom planu, čija bi primena bila obavezujuća. Zbog toga je svaki nacionalni pravni sistem pogodan za izučavanje kada je o ovom pitanju reč, a nama je predmet interesovanja bilo japansko pravo ne samo zbog sve brojnijih poslova koje domaća preduzeća zaključuju sa privrednicima iz te zemlje, već posebno zbog činjenice da je to pravo po mnogo čemu specifično i predstavlja interesantno područje za istraživački rad.

1. ORGANIZACIJA SUDOVA U JAPANU

Sudstvo u Japanu nema dugu tradiciju – ono je prvi put uspostavljeno Ustavom iz 1889. godine. Navedeni Ustav nije proklamovao princip nezavisnosti sudova i sudija, već su sudije izricale presude u ime japanskog cara, prema kome su tradicionalno negovale osećanje vernosti i potčinjenosti. Načelo nezavisnosti sudstva uvedeno je tek Ustavom iz 1946. godine, kada je celokupna sudska vlast, koja je organizovana kao jedinstven sistem, poverena Vrhovnom sudu i nižim sudovima ustanovljenim zakonom.¹

Najvišu vlast u sistemu sudova uživa Vrhovni sud, a ostali sudovi po rangsu su podređeni kako njemu, tako i neposredno višem sudu u sistemu.

Pored Vrhovnog suda, postoje viši sudovi, distriktski sudovi, porodični i osnovni sudovi. Svaki sud je samostalan u odlučivanju, a zaključak višeg suda u postupku po žalbi u istom predmetu, obavezuje niži sud.

Sudski postupak je trostepen.

Vrhovni sud Japana: Vrhovni sud je najviši sud u zemlji i sedište mu je u Tokiju. Sastavljen je od ukupno 15 sudija, od kojih 14 postavlja Vlada uz odobrenje japanskog cara, a predsednika suda imenuje car.²

Vrhovni sud zaseda u punom ili u užem sastavu od 5 sudija³. Pravilo je da se svaki predmet prvo ispituje pred sudskim većem u užem sastavu, a kada se postavi pitanje ustavnosti zakona ili propisa, kao i kada sud odluči da odstupa od

1 Član 76. stav 1. Ustava Japana iz 1946. godine

2 Članom 6. stav 2. Ustava Japana utvrđeno je da predsednika Vrhovnog suda imenuje car na predlog vlade.

3 Vrhovni sud Japana je podeljen na tri odeljenja koje čine po 5 sudija, koja raspravljaju žalbe u građanskim, upravnim i krivičnim postupcima. Sudije se određuju putem žreba.

nekoj od svojih precedenata, predmet se ustupa na rešavanje sudskom veću u punom sastavu. Sud zaseda u punom sastavu i kada daje tumačenje zakona i propisa, što je nadležnost koja proizlazi iz njegove odgovornosti za njihovu primenu.

Vrhovni sud je i revizijski sud. Zahtev za reviziju se može podneti samo iz zakonom određenih razloga⁴, a sud ima diskreciono pravo da odluči o tome da li će prihvatiti da po zahtevu raspravlja ili ne.

Viši sudovi: Sledeći u rangu ispod Vrhovnog suda su viši sudovi. Njihova sedišta raspoređena su u osam najvećih gradova Japana.⁵

Sudije višeg suda, kao i sudije ostalih nižih sudova, imenuje Vlada na predlog Vrhovnog suda. Predsednika višeg suda postavlja Vlada uz saglasnost cara.

Viši sud je apelacioni sud i on sudi u drugom i u trećem stepenu u apelacionim postupcima po žalbama protiv odluka distriktskih i porodičnih sudova. U drugom stepenu sudi u krivičnim postupcima (protiv odluka osnovnih sudova) a u trećem stepenu sudi u građanskim postupcima (protiv odluka distriktskih sudova po žalbama na prvostepene odluke osnovnih sudova).

Pored toga, ovi sudovi su nadležni da sude u prvom stepenu u upravnim sporovima povodom sprovedenih izbora, kao i u krivičnim postupcima koji se vode povodom krivičnog dela oružane pobune.

Postupci pred višim sudom se vode po pravilu pred sudskim većem od tri člana, osim krivičnog postupka za krivično delo oružane pobune i postupka preispitivanja odluka *Fair Trade Commission*, koji se vode pred većem od pet sudija.

Distriktski (okružni) sudovi: U Japanu postoji ukupno 50 distriktskih sudova koji su mesno nadležni za rešavanje sporova u okviru teritorijalne oblasti za koju su osnovani⁶. Ovi sudovi imaju odeljenja i van svog sedišta i ukupno na teritoriji cele zemlje postoji 203 takva odeljenja.

Distriktski sudovi su prvostepeni sudovi opšte nadležnosti i sude u prvom stepenu u građanskim stvarima kada visina tužbenog zahteva prelazi iznos od 900.000 jena, a u krivičnim stvarima kada se radi o težim krivičnim delima (osim za krivično delo oružane pobune za koje je nadležan viši sud).

4 U građanskim i upravnim stvarima može se podneti revizija Vrhovnom sudu zbog kršenja Ustava ili zbog teške povrede pravila postupka od strane nižih sudova (apsolutno bitne povrede postupka). Vrhovni sud, međutim, može odlučiti da prihvati da odlučuje po žalbi i kada oceni da postoji potreba davanja tumačenja zakona ili drugog propisa na drugačiji način od onoga kako je to učinio sud čija se odluka žalbom napada. U krivičnim stvarima, podnošenje revizije Vrhovnom sudu je dozvoljeno kada se ona odnosi na ustavna pitanja ili se njome napada sudska odluka koja je suprotna precedentima Vrhovnog suda ili precedentima viših sudova (u odsustvu precedenata Vrhovnog suda po istom pitanju).

5 Sedišta Viših sudova u Japanu su u sledećim gradovima: Tokyo, Osaka, Nagoya, Hiroshima, Fukuoka, Sendai, Sapporo i Takamatsu. Neki od viših sudova imaju svoja odeljenja van sedišta i takvih odeljenja ima ukupno šest na celoj teritoriji zemlje.

6 Teritorijalna nadležnost distriktskih sudova se poklapa sa sa teritorijom svake prefekture, osim u slučaju Hokkaido prefekture, koja je podeljena na četiri oblasti, gde za svaku od njih postoji posebni distriktski sud.

Ovi sudovi sude i u drugostepenom postupku po žalbama na odluke osnovnih sudova donetih u građanskim stvarima, dok o žalbama na odluke sudova u krivičnim stvarima u drugom stepenu odlučuju isključivo viši sudovi.

Naveći broj predmeta koji se vodi pred distriktskim sudovima sudi se pred sudijom pojedincem, dok sudsko veće u sastavu od tri člana sudi samo u zakonom određenim slučajevima.⁷

Porodični sudovi: Porodični sudovi su posebna kategorija sudova u Japanu, koji su osnovani 1949. godine. U hijerarhiji sudova oni zauzimaju položaj jednak položaju distriktskih sudova. Sedišta porodičnih sudova nalaze se u istim mestima u kojima se nalaze i sedišta distriktskih sudova, ali oni imaju svoja odeljenja i pri osnovnim sudovima širom zemlje, u skladu sa postojećim potrebama.⁸

Porodični sudovi su specijalizovani sudovi za porodične sporove i maloletničku delikvenciju. U porodičnim stvarima oni donose odluke ili sprovode postupak mirenja.⁹ U postupcima koje vodi protiv maloletnih lica¹⁰ porodični sud izriče mere na osnovu pribavljenog mišljenja službenika za probaciju¹¹ i nalaza veštaka medicinske struke – psihijatra.

Postupke pred porodičnim sudom sudi sudija pojedinac.

Osnovni sudovi: Ovi sudovi su najniži sudovi u hijerarhiji sudova i na teritoriji Japana ima ih ukupno 438¹², raspoređenih po većim i manjim gradovima, ali i selima.

Osnovni sudovi sude u prvom stepenu u građanskim parnicama u kojima tužbeni zahtev ne prelazi iznos od 900.000 japanskih jena, u krivičnim postupcima za krivična dela za koja su predviđene blaže kazne, kao i u prekršajnim postupcima.

7 Sudsko veće sudi: u postupcima za koje je kolegijum suda odlučio da se raspravljaju pred sudskim većem; u krivičnim postupcima za krivična dela za koja je zaprećena smrtna kazna, doživotni zatvor ili zatvorska kazna u vremenskom trajanju od najmanje godinu dana; u apelacionim postupcima koji se vode protiv odluka osnovnih sudova; u slučajevima za koje posebni zakon predviđa da se rešavaju pred sudskim većem.

8 U avgustu 2000. godine su se odeljenja porodičnih sudova nalazila na 77 lokacija u Japanu.

9 Porodični sud donosi odluke kada rešava, na primer, po zahtevima za starateljstvo nad punoletnim licima ili kada odlučuje o davanju dozvole za usvajanje maloletnika, a u postupcima koji se odnose na razne sporove između bračnih drugova, sporove povodom izdržavanje srodnika, kao i u postupcima povodom deobe zaostavštine, sprovodi postupak mirenja. Postupak mirenja sprovodi takođe i u postupku za razvod braka, s tim što se pravi razlika između sudskog razvoda i sporazumnog razvoda. Naime, za sudski razvod nadležan je distriktski sud, ali postupak obavezno počinje pred porodičnim sudom, koji sprovodi postupak mirenja.

10 Porodični sud je nadležan za sprovođenje postupaka protiv delikvenata ispod 20 godina starosti koji su počinili krivično delo, protiv maloletnika uzrasta od 14 do 19 godina koji su skloni da čine prekršaje ili protiv maloletnika mlađih od 14 godina koji su počinili krivično delo ili su skloni da ga počine. Ovaj sud, takođe, sudi i u postupcima protiv punoletnih lica za prekršaje kojima se narušava dobrobit maloletnika.

11 Probacija je uslovna osuda sa pojačanim nadzorom, karakteristična za anglo-američko pravo.

12 Podatak o broju osnovnih sudova dat je na osnovu stanja zabeleženog u avgustu mesecu 2000. godine.

U krivičnim postupcima koji se vode pred ovim sudovima ne mogu se izričati kazne zatvora ili teže kazne (osim kazne zatvora uz prisilni rad u trajanju ne dužem od tri godine, ali samo u posebnim, zakonom predviđenim slučajevima). Kad god smatra da je potrebno izreći kaznu zatvora ili strožu kaznu, ovaj sud je dužan predmet proslediti na dalje rešavanje distriktskom sudu.

Pred osnovnim sudovima vode se i skraćeni postupci. Naime, u građanskim sporovima male vrednosti¹³ sud može, na osnovu prijave poverioca a bez saslušanja dužnika, naložiti dužniku plaćanje po poveriočevom zahtevu, dok u krivičnim postupcima može, na osnovu postojećih spisa predmeta i bez saslušanja optuženog, izreći novčanu kaznu pod uslovom da ona ne prelazi iznos od 500.000 jena. Međutim, dužnik, odnosno optuženi, nije lišen prava da u ovim slučajevima zahteva sprovođenje redovnog sudskog postupka.

I na kraju, osnovni sudovi sprovode, po zahtevu stranaka, postupak mirenja u svakodnevним sporovima građana. Ovaj vid rešavanja sporova je veoma rasprostranjen, čemu je doprineo nizak iznos takse koja se plaća na zahtev za mirenje, kao i ostale pogodnosti u vezi sa podnošenjem samog zahteva.¹⁴ Postupak se sprovodi pred većem koje čini sudija i dva mirovna posrednika, koji, pažljivo slušajući navode obe strane u sporu, pomažu strankama da se dogovore. Kada je postupak mirenja uspešno okončan, uslovi mirenja unose se u protokol koji ima efekat konačne i pravosnažne sudske odluke.

Osim navedenog postupka mirenja, svi postupci u osnovnom sudu vode se pred sudijom pojedincem.

2. PRAVILA O NADLEŽNOSTI JAPANSKIH SUDOVA U REŠAVANJU TRGOVINSKIH SPOROVA SA MEĐUNARODNIM ELEMENTOM

a) Posebna pravila o međunarodnoj nadležnosti

Pravila o međunarodnoj nadležnosti sudova nisu utvrđena japanskim zakonima. Zakonik o građanskom postupku¹⁵ sadrži samo pravila o unutrašnjoj nadležnosti sudova (Knjiga 1, Glava 2, Odeljak 1), a predlog Ministarstva pravde da se, u sklopu izmena i dopuna Zakonika iz 1996. godine, unesu i te odredbe nije prihvaćen. Odredbe o međunarodnoj nadležnosti sudova se ne nalaze ni u okviru drugih zakona, niti je Japan potpisnik nekog međunarodnog ugovora sa opštom primenom koji uređuje ovo pitanje. Postoji, međutim, nekoliko bilateralnih ugovora koji, između ostalog, sadrže i odredbe o nadležnosti sudova, pa se može reći da su ti ugovori jedini formalni izvori prava u ovoj oblasti. Pošto je polje primene ovih ugovora

13 Spor male vrednosti je kada visina tužbenog zahteva ne prelazi iznos od 300.000 jena.

14 Zahtev za pokretanje postupka mirenja stranka može podneti lično, putem punomoćnika ili davanjem izjave na zapisnik u sudu, ili popunjavanjem obrasca koji se može dobiti na odgovarajućem šalteru u svakom osnovnom sudu.

15 Građanski zakonik iz 1898. godine, koji je sa odgovarajućim izmenama i dopunama i danas u primeni.

ograničeno, to se njihove odredbe ne mogu primeniti na najveći broj slučajeva pa je, u nedostatku drugih pisanih pravila, sudska praksa postala najvažniji, faktički izvor prava kada je međunarodna nadležnost japanskih sudova u pitanju.

Japanski sudovi su na različite načine rešavali pitanje međunarodne nadležnosti – neki su tumačenjem proširivali primenu pravila o unutrašnjoj nadležnosti i na ove slučajeve, a neki su do rešenja dolazili primenom standarda kao što su razumnost, pravičnost, pravda. Neujednačenost u postupanju sudova kada odlučuju o ovom pitanju prekinuta je utvrđivanjem pravila za određivanje međunarodne nadležnosti od strane Vrhovnog suda Japana, koji je to pitanje raspravljao u više navrata.

Prva i vodeća odluka Vrhovnog suda o međunarodnoj nadležnosti je odluka od 16. oktobra 1981. godine, poznata i pod nazivom „Slučaj malezijske aviokompanije”¹⁶, čiji prikaz, zbog svog značaja, dajemo u delu koji sledi.

Za vreme domaćeg leta Malezijske aviokompanije od Penana do Kuala Lumpur avion se srušio pored Kuala Lumpur i svi putnici su poginuli. Među poginulim putnicima nalazio se i japanski državljanin. Pokojnikova supruga i deca su kao oštećeni podneli tužbu za naknadu štete protiv Malazijske aviokompanije pred Distriktskim sudom u Japanu. Tuženi je prigovorio da japanski sud nije nadležan, dok su tužioci smatrali suprotno, pozivajući se na član 4. st. 1. i 3. Zakonika o građanskom postupku,¹⁷ tvrdeći da je japanski sud nadležan na osnovu činjenice da tuženi ima svoju kancelariju u Tokiju, uprkos tome što je ugovor o prevozu zaključen u Maleziji, te da predstavništvo tuženog u Tokiju nije ni na koji način učestvovalo u tome.

Presudom Vrhovnog suda Japana, kojom je rešavano po žalbi tužilaca na odluku prvostepenog suda kojom se taj sud oglasio međunarodno nenadležnim, utvrđena su sledeća pravila:

- Kada je tuženi strano pravno lice sa glavnim sedištem u stranoj zemlji, japanski sudovi nemaju međunarodnu nadležnost kao opšte pravilo, osim u slučajevima kada se tuženi dobrovoljno podvrgne postupku pred japanskim sudom.
- Kao izuzetak od navedenog pravila razumno je priznati međunarodnu nadležnost japanskog suda kada se predmet raspravljanja odnosi na nekretnine koje se nalaze u Japanu ili kada je tuženi u srodstvu sa japanskim državljaninom.

16 Odluka Vrhovnog suda Japana od 16. oktobra 1981. godine, objavljena u *Minshu*, Vol.7, No.35, str.1224, izvodi iz odluke dostupni na sajtu Pravnog fakulteta Meiji Univerziteta u Japanu, <http://www.isc.meiji.ac.jp/>

17 Član 4. stav 1. Zakonika o građanskom postupku glasi: „Opšti forum za pravna lica ili bilo koje drugo udruženje ili fondaciju biće određen prema mestu njegovog glavnog sedišta ili glavnog mesta poslovanja, ili u slučaju da nema sedišta ili mesta poslovanja, prema domicilu rukovodeće osobe zadužene za njegovo poslovanje”, a stav 3 istog člana glasi: „U odnosu na opšti forum stranog udruženja ili fondacije, odredbe stava 1. primeniće se na kancelariju, mesto poslovanja ili osobu zaduženu za njegovo poslovanje u Japanu”. Izmenama i dopunama Zakonika koje su stupile na snagu 1. januara 1998. godine ovi članovi su promenili numeraciju, tako da su to sada čl. 4. i 5. Zakonika.

- U slučajevima u kojima ne postoji primenjivi zakon ili praksa, sudija je obavezan da odlučuje sledeći princip razumnosti (*Jori*), tako da se obezbedi nepristrasnost u odnosu prema strankama, te sprovođenje poštenog i brzog sudskog postupka.
- Princip razumnosti zadovoljen je i kada se u odlučivanju o međunarodnoj nadležnosti japanskog suda primene odgovarajuće odredbe Zakonika o građanskom postupku koje uređuju pitanje unutrašnje nadležnosti sudova, kao na primer primena člana 2. (zasnivanje nadležnosti prema boravištu tuženog)¹⁸, člana 5. (zasnivanje nadležnosti prema mestu izvršenja obaveze)¹⁹, člana 8. (nadležnost prema mestu gde se nalazi imovina tuženog)²⁰, člana 15. (određivanje nadležnosti prema mestu gde je šteta učinjena)²¹, itd.
- U ovom, konkretnom slučaju, razumno je priznati međunarodnu nadležnost japanskog suda s pozivom na st. 1. i 3. člana 4. Zakonika o građanskom postupku, na osnovu činjenice da tuženi ima svoje predstavništvo u Japanu, uprkos tome što je njegovo glavno sedište u stranoj zemlji.

Objavljivanjem ove odluke Vrhovnog suda ipak nisu pruženi odgovori na sva bitna pitanja. Kao prvo, nije jasno da li će sud, u svakom slučaju kada nađe da je to moguće, primeniti odgovarajuće odredbe Zakonika o građanskom postupku i zasnovati međunarodnu nadležnost, ili će to učiniti samo onda kada to diktira princip razumnosti. Drugo otvoreno pitanje je da li se princip razumnosti može primeniti kao osnov za zasnivanje međunarodne nadležnosti japanskog suda i bez pozivanja na odgovarajuće odredbe Zakonika o građanskom postupku. Kada je o međunarodnoj prodaji posebno reč, pitanje je može li se zasnovati nadležnost na osnovu razumnosti za raspravljanje spora iz ugovora za koji je merodavno japansko pravo, čak iako to nije osnov za zasnivanje nadležnosti po uslovima iz Zakonika o građanskom postupku.

Ova, ali i druga pitanja međunarodne nadležnosti japanskog suda u građanskim i trgovačkim stvarima su i dalje na različite načine rešavana kroz sudsku praksu nižih sudova, sve dok Vrhovni sud Japana nije svojom presudom od 11. novembra 1997. godine, poznatom kao „Slučaj Family Co. Ltd. protiv Shin Mizahara”, dopunio pravila iz 1981. godine i dao sledeće uputstvo za sudove:

- 1) Kada postoje neka pravila o nadležnosti u međunarodnim ugovorima čiji je Japan potpisnik, ta pravila treba da budu primenjena. Ako to nije slučaj, ide se na sledeći korak.
- 2) Opšte je pravilo da međunarodna nadležnost mora biti odlučena u skladu sa principom razumnosti, pod kojim se podrazumeva zahtev da se između stranaka u postupku održi pošteno, fer i brzo suđenje.

18 U novoj numeraciji reč je o članu 4. Zakonika o građanskom postupku.

19 U novoj numeraciji reč je o članu 5. stav 1. Zakonika o građanskom postupku.

20 U novoj numeraciji je to član 5. stav 4. Zakonika o građanskom postupku.

21 U novoj numeraciji je to član 5. stav 9. Zakonika o građanskom postupku.

- 3) Iako se odredbe o nadležnosti lokalnih sudova u Zakoniku o građanskom postupku ne odnose na međunarodnu nadležnost tih sudova, podrazumeva se da one odražavaju gore navedeni princip razumnosti. Na taj način bi japanski sud bio nadležan za suđenje u svim slučajevima kada je tuženi japanski državljanin i kada je bilo koji japanski sud nadležan u skladu sa Zakonikom o građanskom postupku.
- 4) Međutim, zaključak bi bio suprotan ukoliko bi se našlo da je to suprotno principu pravičnosti u svetlu posebnih okolnosti svakog pojedinog slučaja.

Kada je o prvom koraku reč, već je istaknuto da je Japan potpisnik samo nekoliko bilateralnih ugovora koji, između ostalog, sadrže i odredbe o nadležnosti, tako da je polje njihove primene veoma ograničeno.

Zato se u slučajevima kada se primenom prvog koraka ne može naći osnov za zasnivanje međunarodne nadležnosti japanskog suda, prelazi na drugi korak, koji poziva na primenu principa razumnosti. Ovaj princip se shvata kao nepristrasni odnos prema strankama, te sprovođenje poštenog i brzog sudskog postupka. Princip razumnosti je generalno usvojen kao odgovarajući za određivanje međunarodne nadležnosti japanskih sudova i široko se primenjuje.

Primena trećeg koraka je kritikovana od strane pojedinih teoretičara, koji smatraju da odredbe Zakonika o građanskom postupku o unutrašnjoj nadležnosti japanskih sudova ne odražavaju uvek princip razumnosti kada je reč o njihovoj međunarodnoj nadležnosti. U praksi nižih sudova bilo je odluka kojima je podržan i ovakav stav.

Poslednji korak, naveden pod tačkom 4), naziva se „uzimanje u obzir posebnih okolnosti slučaja”. Ovaj korak nije bio dozvoljen u slučaju Melezijskog avio-prevoznika, ali su ga sudovi, uprkos tome, široko primenjivali. On je konačno, zvanično priznat pomenutom presudom Vrhovnog suda iz 1997. godine, iako je to, po mišljenju nekih stručnjaka, vodilo u pravnu nesigurnost. Kao razlog koji opravdava primenu ovog principa navodi se neophodnost potrebe izvesnog stepena fleksibilnosti u određivanju međunarodne nadležnosti domaćeg suda zbog nepostojanja mogućnosti ustupanja predmeta drugom sudu na teritoriji strane države kada su u pitanju sporovi sa međunarodnim elementom.

b) Pravila o mesnoj nadležnosti na osnovu kojih se zasniva međunarodna nadležnost domaćih sudova

Pravila koja se primenjuju na fizička lica: Najveći broj zemalja koje pripadaju sistemu civilnog prava primenjuju opšte pravilo po kome se osnovni kriterijum za određivanje mesne i međunarodne nadležnosti suda vezuje za mesto prebivališta (*domicil*) tuženog, a ne za njegovo državljanstvo. Tako je i Zakonikom o građanskom postupku Japana bilo predviđeno da se opšti forum za fizičko lice

određuje prema mestu njegovog prebivališta, ali je poslednjim izmenama i dopunama Zakonika iz 1996. godine umesto prebivališta opšti forum vezan za mesto stanovanja dužnika, što više odgovara pojmu boravišta. Tako je stavom 2. člana 4. određeno da se opšti forum tuženog određuje po mestu njegovog boravišta, a u slučaju da to mesto nije poznato, prema njegovom prebivalištu. Ako tuženi nema prebivalište u Japanu, ili je ono nepoznato, opšti forum se određuje prema mestu njegovog poslednjeg poznatog boravišta.

Primena ovog pravila u postupku utvrđivanja međunarodne nadležnosti japanskog suda učinjena je nespornom napred navedenom presudom Vrhovnog suda Japana iz 1981. godine. Tome se ne protivi ni pravna teorija, osim kada je reč o poslednjem poznatom domicilu tuženog kao osnovu za određivanje nadležnosti japanskog suda u međunarodnim sporovima, čiju primenu smatra nerazumnom u slučajevima koji sa Japanom nemaju dodirnih tačaka, odnosno koji se odnose na relacije koje su nastale po dužnikovom napuštanju Japana.

Pravila koja se primenjuju na pravna lica: Pod pravnim licima se u smislu procesnog prava u Japanu smatraju:

- *korporacije:* domaće ili strane organizacije osnovane od strane jednog ili više lica sa određenim ciljevima. Profitne korporacije, kao što su poslovna udruženja, i neprofitne korporacije, kao što su radnički sindikati, su uključeni u ovu kategoriju;
- *pravne fondacije:* domaće ili strane organizacije koje upravljaju imovinom osnovanom u određene, neprofitne ciljeve;
- *ortakluci (domaći ili strani) osnovani ugovorom i drugi pravno relevantni odnosi između dva ili više fizičkih lica sa ciljem stvaranja profita:* Ortakluci nisu, striktno gledano, pravna lica u smislu Građanskog zakonika, ali oni po odredbama Zakonika o parničnom postupku imaju parničnu sposobnost kao pravna lica.

Opšti forum za pravna lica ili bilo koje drugo udruženje ili fondaciju određuje se prema mestu njegovog glavnog sedišta ili mestu njegovog glavnog poslovanja, a u slučaju kada se ta mesta ne mogu odrediti, prema boravištu glavne osobe odgovorne za poslovanje tog pravnog lica (član 4. st. 1. i 4. Zakonika o građanskom postupku).

Strana pravna lica potpadaju pod jurisdikciju japanskog suda kada imaju predstavništvo ili kancelariju sa sedištem u Japanu.²² Japanski sud će biti nadežan i u postupcima u kojima se kao tuženi pojavljuju strana pravna lica koja nemaju registrovanu kancelariju ili predstavništvo na teritoriji Japana, ali imaju predstavnika sa boravištem u Japanu. Ovo proizlazi iz st. 1. i 5. člana 4. Zakonika o

22 Stavom 1. člana 479. Trgovinskog zakonika utvrđena je obaveza za strane kompanije, koje nameravaju da se kontinuirano bave trgovinom u Japanu, da imenuju svog predstavnika u Japanu i da osnuju svoju kancelariju u mestu prebivališta tog predstavnika ili u bilo kom drugom mestu koje on odredi.

građanskom postupku, mada neki teoretičari smatraju da se međunarodna nadležnost japanskog suda u takvim slučajevima mora ograničiti samo na tuženikovo poslovanje u Japanu.

Odazivanje tuženog na ročište: Upuštanje tuženog u raspravljanje je, takođe, jedan od načina za zasnivanje nadležnosti japanskog suda. Najčešće se događa da se tuženi upusti u raspravljanje kada se postupak vodi pred sudom koji su stranke sporazumno odredile kao nadležan da rešava spor iz njihovog ugovornog odnosa. Pravo na zaključivanje prorogacionog sporazuma je priznato Zakonikom o građanskom postupku, koji predviđa da stranke mogu, sve dok je o prvostepenom postupku reč, sporazumno odrediti sud nadležan za rešavanje njihovog spornog odnosa. Sporazum stranaka o izboru suda neće biti punovažan ukoliko nije sastavljen u pismenom obliku i ukoliko se ne odnosi na spor iz konkretnog ugovornog odnosa (član 11.).²³

Međutim, nezavisno od prorogacionog sporazuma, nadležnost japanskog suda se može zasnovati i odazivanjem tuženog na ročište i njegovim upuštanjem u raspravljanje pred sudom (član 12.). Smatra se da se tuženi upustio u raspravljanje kada se na usmenoj raspravi izjasni o meritumu, ili kada u preliminarnom postupku podnese odgovarajući podnesak a da prethodno, ili bar istovremeno sa podneskom, nije uložio prigovor o nenadležnosti suda.

Prigovor o nenadležnosti tuženi mora uložiti u prvostepenom postupku, s tim što nije obavezno da on to učini odmah, na prvoj raspravi. Dovoljno je da se prigovor podnese u bilo kojoj početnoj fazi postupka, pod uslovom da se pre toga tuženi nije upustio u raspravljanje o meritumu. Ako tuženi uložiti prigovor o nenadležnosti, neće se smatrati da se dobrovoljno podvrgao nadležnosti japanskog suda čak i kada uz taj prigovor dostavi odgovor na tužbu. Ali zato, sve ostale aktivnosti u postupku (kao npr. bezuslovno pojavljivanje na raspravi ili ulaganje prigovora zastarelosti, itd.), koje predstavljaju upuštanje u raspravljanje o meritumu, biće dovoljne da zasnuju nadležnost japanskog suda.

Mesto ispunjenja ugovorne obaveze: Tužbe koje se odnose na neko imovinsko pravo mogu se podneti pred sudom na čijem se području nalazi mesto ispunjenja ugovorne obaveze (član 5. stav 1. Zakonika o građanskom postupku). Pod terminom imovinsko pravo podrazumeva se svaki zahtev koji je novčano izražen ili se može novčano izraziti. S obzirom da se odnosi na imovinska prava, pomenuto pravilo je najširu primenu našlo u sporovima po tužbama iz ugovornih odnosa. Njegova primena i u sporovima sa međunarodnim elementom je učinjena nespornom presudom Vrhovnog suda Japana iz 1981. godine.

Međutim, u praksi još uvek ima kolebanja o tome šta se podrazumeva pod mestom ispunjenja obaveze u sporovima po tužbama za naknadu štete zbog neizvršenja ugovorne obaveze: da li je to mesto ispunjenja obaveze iz osnovnog ugovora ili je to mesto ispunjenja obaveze koja je neposredni predmet tužbe. Ranije shvatanje,

23 Punovažnost prorogacionog sporazuma se, u postupku pred japanskim sudom, procenjuje prema pravu merodavnom za taj sporazum.

koje je potvrđeno u većem broju starijih sudskih odluka, je bilo na stanovištu da je relevantna obaveza iz osnovnog ugovora, dok je u novije vreme preovladao stav da se japanski sud može oglasiti nadležnim samo kada se mesto ispunjenja obaveze za naknadu štete zbog neizvršene ugovorne obaveze nalazi u Japanu, što će ujedno biti i mesto u kome se nalazi sedište jedne od ugovornih strana. Kako će sud postupiti u konkretnom slučaju zavisi od njegove kvalifikacije pojma „mesto ispunjenja ugovorne obaveze”, koje se utvrđuje po pravu merodavnom za ugovor u celini.

Mesto gde je šteta učinjena: Tužba za naknadu štete koja je posledica vanugovornog delikta podnosi se pred sudom na čijem području se nalazi mesto gde je šteta učinjena (član 5. stav 9. Zakonika o građanskom postupku). Pošto zakonom nije određeno šta se pod pojmom „mesto gde je šteta učinjena” podrazumeva, praksa je utvrdila da to može biti kako mesto na kome je nastupio događaj koji je uzrokovao štetu, tako i mesto na kojem su nastupile posledice štetnog događaja. Da li će u konkretnom slučaju biti nadležan sud mesta gde je nastupio događaj ili mesta u kome su nastupile posledice tog događaja, zavisiće od izbora tužioca.

Primena navedenog pravila u međunarodnim sporovima nije bila sporna ni pre donošenja presude Vrhovnog suda Japana iz 1981. godine, kada je ona i zvanično priznata.

U japanskom pravu je pitanje odgovornosti za naknadu vanugovorne štete povezano sa krivicom odgovornog lica, koju Građanski zakonik u čl. 709. – 721. svrstava u tri osnovne kategorije:

- radnje fizičkih ili pravnih lica kojima se namerno nanosi šteta drugom licu, njegovim pravima ili drugim zakonom zaštićenim interesima;
- radnje fizičkih ili pravnih lica kojima se usled nemara nanosi šteta drugom licu, njegovim pravima ili drugim zakonom zaštićenim interesima; i
- loša izgradnja ili održavanje objekata od strane vlasnika ili izvođača radova, čime se prouzrokuje šteta drugom licu, njegovim pravima ili drugim zakonom zaštićenim interesima.

Odgovornost proizvođača za kvalitet proizvoda definisana je kao delikt posebnim Zakonom o odgovornosti proizvođača²⁴, te se navedeni član 15. st. 1. Zakonika o građanskom postupku primenjuje u ovim postupcima, kako kada je reč o domaćim, tako i u međunarodnim sporovima.

Mesto gde se nalazi imovina tuženog: Tužba koja se odnosi na neko imovinsko pravo²⁵, protiv tuženog koji nema domicil u Japanu ili je mesto njegovog domicila nepoznato, može se podneti sudu na čijem području se nalazi stvar koja se tužbom zahteva; sudu na čijem području se nalazi stvar kojom je obezbeđeno to imovinsko pravo; kao i sudu na čijem se području nalazi bilo kakva imovina tuženog pogodna za izvršenje (član 5. stav 4. Zakonika o građanskom postupku).

24 Zakon o odgovornosti proizvođača, zakon br. 85. od 1994. godine

25 Termin „imovinsko pravo” podrazumeva svako pravo koje je novčano izraženo ili se može novčano izraziti.

Primena navedenog člana u međunarodnim sporovima podrazumeva zasnivanje nadležnosti japanskog suda prema tuženom koji poseduje bilo kakvu imovinu u Japanu, bez obzira da li je reč o nepokretnoj ili pokretnoj imovini. Mnogo je manje sumnji kada je o nepokretnoj imovini reč, jer je jedinstveni stav teorije i prakse japanskih sudova, pošto propisi to pitanje ne uređuju, da je japanski sud isključivo nadležan ako je predmet spora nepokretna imovina koja se nalazi u Japanu.²⁶

Međutim, kada je o pokretnoj imovini tuženog reč, primena pravila iz člana 5. stav 4. Zakonika izazvala je različite komentare. Naime, značajan broj autora smatra da se ono može primeniti samo na unutrašnje sporove i samo u slučajevima kada vrednost tuženikove imovine nije manja od vrednosti tužbenog zahteva. To je za neke sudove dovoljan razlog da isključe primenu navedenog pravila u sporovima sa međunarodnim elementom.

Nadležnost u postupku po tužbi sa više tužbenih zahteva i u slučaju suparničarstva: U slučajevima kada tužba sadrži više tužbenih zahteva, ona se može podneti pred sudom nadležnim za bilo koji od tih zahteva po uslovima iz Zakonika o građanskom postupku. Isto pravilo se primenjuje i u slučaju da je tužbom tuženo više lica, te će sud moći da zasnuje nadležnost ako je nadležan za bar jednog od tuženih. Tužba sa više tužbenih zahteva i tužba protiv više tuženih može se podneti pod uslovom da su prava ili odgovornosti na kojima se zasniva tužba zajednički za više lica ili su zasnovani na istom osnovu ili istom činjeničnom stanju, ili su iste vrste i zasnovani na istoj vrsti činjeničnog stanja (član 38. Zakonika).

Zakonom nije predviđeno da je nužno da svi zahtevi iz tužbe potiču iz istog činjeničnog i pravnog osnova – bitno je da se na sve njih može primeniti isti postupak. Ovo je veoma važna odredba (kojom se japansko pravo veoma razlikuje od našeg prava) kojom se kida veza između suda i tužbenog zahteva, utvrđena posebnim pravilima o nadležnosti Zakonika o građanskom postupku.²⁷

Primena ovog pravila u domaćim postupcima nije sporna, ali postoje mišljenja u literaturi po kojima je ona neprikladna za sporove sa međunarodnim elementom.

c) Razlozi za odbijanje nadležnosti

U prethodnom delu rada navedeni su uslovi za zasnivanje nadležnosti japanskog suda u sporovima sa međunarodnim elementom. Međutim, postoje situacije kada sud neće zasnovati nadležnost iako postoje osnovi za to. To su sledeći slučajevi:

Postojanje prorogacionog sporazuma: U ugovornim odnosima, a u ugovorima o međunarodnoj prodaji naročito, stranke često koriste mogućnost da odrede sud koji će biti nadležan za rešavanje sporova koji eventualno proisteknu iz

26 Članom 86. stav 1. Građanskog zakonika je propisano da se pod nepokretnom imovinom smatra zemlja sa svim stvarima koje su joj čvrsto pridodate.

27 Ovo pravilo se bitno razlikuje od opšte prihvaćenog pravila zemalja sistema kontinentalnog prava, među kojima je i naše pravo, po kome se više zahteva koji potiču iz raznih osnova mogu spojiti samo ako je isti sud stvarno i mesno nadležan za svaki od tih zahteva pojedinačno.

njihovog ugovornog odnosa. Ako je izabran forum u Japanu, onda on deluje kao osnov za prihvatanje nadležnosti japanskog suda. Ako je, međutim, izabran sud strane zemlje, prorogacioni sporazum deluje kao osnov za oglašavanje japanskog suda nenadležnim, iako bi on bio nadležan za postupanje u konkretnom slučaju da takav sporazum ne postoji.

Prorogacioni sporazum može biti sačinjen u vidu klauzule u okviru osnovnog ugovora, ili u vidu posebnog sporazuma. Da bi bio punovažan i proizvodio dejstvo u postupku pred japanskim sudom, on mora biti u pismenoj formi i njime mora biti jasno određen pravni odnos na koji se odnosi (član 11. Zakonika).

Ako je prorogacionim sporazumom određena nadležnost stranog suda, njegova punovažnost će se ceniti po kriterijumima koje je utvrdio Vrhovni sud Japana, a to su:

- sporazum mora biti u pismenom obliku i mora biti jasno određen strani, nadležni sud;
- sporazum o određivanju nadležnosti stranog suda neće proizvoditi dejstvo ukoliko je njime povređena isključiva nadležnost japanskog suda;
- strani sud, koji je sporazumom stranaka određen kao nadležan za rešavanje spora proisteklog iz njihovog ugovornog odnosa, mora biti nadležan za rešavanje tog spora po svom pravu.

Postojanje arbitražnog sporazuma: Arbitražno rešavanje sporova je jedan od načina alternativnog rešavanja sporova, koji u Japanu često koristi za rešavanje sporova iz ugovora o međunarodnoj prodaji. Sudovi već dugo vremena priznaju dejstvo punovažnih arbitražnih sporazuma, bez obzira na to da li je za njih merodavno japansko, ili neko strano pravo. Ovakvo postupanje sudova je u skladu sa Njujorškom konvencijom o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka iz 1958. godine, kao i sa odredbama pojedinih bilateralnih ugovora čiji je Japan potpisnik.

O postojanju arbitražnog sporazuma sud ne vodi računa po službenoj dužnosti, već samo po prigovoru stranke.

Isključiva nadležnost stranog suda: U Japanskoj pravnoj teoriji i sudskoj praksi postoji saglasnost oko toga da se određena pitanja mogu rešavati isključivo pred sudom određene zemlje. Kada je Japan u pitanju, zakon nije posebno utvrdio koja su to pitanja, ali nije sporno da je za sporove koji imaju za predmet nekretnine koje se nalaze u Japanu, prava na industrijsku svojinu i druga prava koja se stiču upisom u javni registar koji se vodi u Japanu, isključivo nadležan japanski sud. To su ujedno i slučajevi u kojima japanski sud priznaje isključivu nadležnost stranog suda, što je razlog da se oglasi nenadležnim za vođenje spora koji ima za predmet nekretnine ili neko pravo koje se stiče upisom u javne knjige, ako se te nekretnine ili javne knjige nalaze u stranoj zemlji.

Međunarodna litispendencija: Zakonik o građanskom postupku sadrži odredbu o nedozvoljenosti vođenja identičnih parnica pred različitim sudovima.²⁸

28 Član 231. Zakonika o građanskom postupku (reč je o staroj numeraciji)-

Međutim, primena navedenog pravila je nesporna samo u slučajevima kada su obe tužbe podnete pred domaćim sudovima, dok je situacija sasvim drugačija kada je pred japanskim sudom podneta tužba sa tužbenim zahtevom koji je identičan sa zahtevom po kome već teče postupak pred sudom strane države između istih parničnih stranaka.

Naime, sudska praksa je zabeležila odluku jednog distriktskog suda kojom je izraženo shvatanje po kome se zabrana vođenja paralelnih postupaka odnosi samo na postupke koji se vode pred japanskim sudovima, dok ona ne važi i u slučajevima kada se paralelni postupak vodi pred sudom strane zemlje. Ovakav zaključak distriktskog suda naišao je na odobravanje jednog dela pravne teorije, a u nedostatku odluke nekog višeg suda po ovom pitanju, ostala je otvorena mogućnost da sud u svakom konkretnom slučaju rešava to pitanje na način koji smatra prikladnim. To praktično znači da postoji realna mogućnost vođenja identičnih parnica pred sudom Japana i sudom neke druge države, te donošenja više sudskih odluka o istom pitanju, čime se stvara problem za priznanje i izvršenje strane presude u Japanu.

Forum non conveniens: *Forum non conveniens*²⁹ je doktrina karakteristična za anglosaksonska prava, čija primena u Japanu nije utvrđena zakonom. Međutim, kako se međunarodna nadležnost japanskog suda utvrđuje primenom principa razumnosti i razmatranjem posebnih okolnosti slučaja, opravdano se može postaviti pitanje da li se navedena doktrina, ipak, primenjuje i u japanskom pravu.

Da bi se odgovorilo na to pitanje potrebno je utvrditi da li između doktrine *forum non conveniens* i određivanja nadležnosti razmatranjem posebnih okolnosti slučaja koji primenjuju japanski sudovi postoje značajne razlike. Nakon razmatranja oba pristupa zaključuje se da između njih postoje dve značajne razlike zbog kojih je odgovor na postavljeno pitanje negativan. Prva se ogleda u tome što se u primeni navedene doktrine pored ličnih interesa stranaka u postupku razmatranju i javni interesi (npr. administrativne poteškoće prouzrokovane brojem sudskih postupaka; porotnička obaveza članova zajednice i lokalni interesi za rešavanje lokalnih sporova), dok se u Japanu pogodniji sud određuje samo na osnovu

29 *Forum non conveniens* (nepodesan sud) je doktrina koja originalno potiče iz Škotske iz XIX veka. Ona je karakteristična za anglosaksonske pravne sisteme i znači da sud može, iako postoje uslovi da zasnje nadležnost u konkretnom slučaju, po prigovoru tuženog ili na zajednički predlog parničnih stranaka s pozivom na *forum non conveniens*, prekinuti postupak ako smatra da je mesto sedišta suda iz nekog razloga nepodesno za sprovođenje postupka. Ovo će, po pravilu, biti situacija kada tuženi ili obe stranke u postupku argumentovano predoče sudu pred kojim je tužba podneta da u drugoj zemlji postoji alternativni forum, takođe nadležan, koji je pogodniji da zaštiti interese stranaka i efikasnije sprovede sudski postupak. Podesnost alternativnog foruma za suđenje procenjuje se prema dostupnosti svedoka i dokaza, troškovima postupka, mestu gde se nalazi boravište stranaka ili mestu obavljanja njihovih aktivnosti i dr. Sud ipak neće doneti odluku o prekidu postupka ukoliko tužilac dokaže da postoje posebne okolnosti koje ukazuju da upravo taj sud (kome je tužba podneta) treba da reši sporni predmet. Posebne okolnosti koje opravdavaju zadržavanje nadležnosti su, na primer, nemogućnost obezbeđenja pravne pomoći od stranog suda, nemogućnost ili otežano priznanje i izvršenje odluke suda u stranoj zemlji i dr.

ličnih interesa stranaka u postupku (npr. relativna lakoća pristupa izvoru dokaza, mogućnost primene prinude radi obezbeđenja pristustva svedoka suđenju, mogućnost izvršenja presude u stranoj zemlji i druge relativne pogodnosti i prepreke za pravedno i brzo sprovođenje sudskog postupka). Druga značajna razlika je u tome što doktrina *forum non conveniens* podrazumeva mogućnost prekida sudskog postupka i njegovog kasnijeg nastavljanja pod određenim uslovima, dok japanski sudovi takvu mogućnost nemaju.

3. ZAKLJUČAK

Japanski pravni sistem je specifičan po tome što sadrži rešenja koja su karakteristična za pravne sisteme kontinentalnog i opšteg prava. Razlozi zbog čega je to tako postoje i oni su dvostruki. Pre svega, japansko pravo je formirano pod neposrednim uticajem nemačkog prava i izgrađeno je na strukturi tipičnoj za pravne sisteme kontinentalnog prava. S druge strane, u periodu okupacije zemlje od strane SAD nakon Drugog svetskog rata, izvršena je modifikacija tog pravnog sistema pod uticajem američkog prava, čime se ono u značajnoj meri približilo pravnim sistemima *common law*. Pored toga, specifičnosti koje karakterišu japansko društvo su, takođe, značajno uticale na rešavanje pojedinih pravnih pitanja, što je sve uzrokovalo nastajanje jednog, po mnogo čemu specifičnog pravnog sistema, za koji se sigurno neće pogrešiti jedino ako se kvalifikuje kao mešoviti, ili hibridni pravni sistem – kao mešavina kontinentalnog i opšteg sistema prava.

Navedene posebnosti uočavaju se i kod uređenja pitanja određivanja nadležnosti japanskih sudova da raspravljaju trgovinske sporove međunarodnog karaktera. Tako je rešavanje pitanja određivanja međunarodne nadležnosti tih sudova uređeno na način karakterističan za pravne sisteme opšteg prava, dok su odredbe o unutrašnjoj nadležnosti u svemu odgovarajuće pravnim sistemima kontinentalnog prava. Ovakvo, specifično rešenje ne uzrokuje probleme u praktičnoj primeni; ono je, šta više, toliko dobro da zakonodavac smatra da ga i ne treba menjati. Na taj način japansko pravo pokazuje da se dve različite, na izgled suprotne koncepcije, mogu pomiriti u okviru rešenja jednog pravnog pitanja i da se takvo rešenje može uspešno primenivati u praksi. Upravo u tome se ogleda vrednost japanskog prava u uporednom pravu – u pažljivom spajanju najboljih rešenja iz različitih koncepta, ali i istančan osećaj za odabir onog najboljeg iz uporednog prava koje se u japansko društvo sa uspehom može uklopiti i primeniti.

Katarina Jovičić, MA
Research Associate
Institute of Comparative Law,
Belgrade

INTERNATIONAL JURISDICTION OF DOMESTIC COURT
IN COMMERCIAL DISPUTES WITH FOREIGN ELEMENT
IN LAW OF JAPAN

Summary

The Japan law is specific and cannot be classified as a part of a system of continental law, nor of the common law system, because it unites characteristic solutions from both systems. For instance, jurisdiction of domestic court to resolve commercial disputes with foreign element determines by the rule of precedents, as well as by statutes.

Author in the first chapter of the paper gives an overview of the organizational scheme of the courts in Japan, while another chapter is dedicated to the question of international jurisdiction of the Japanese courts according to the special rules about international jurisdiction, which were appointed by the Supreme Court of Japan, as well as the rules about internal jurisdiction from Civil Procedure Code. Especially are selected cases, where the Japanese court, in spite of existing conditions for foundation of international jurisdiction in the concrete matter, will decide not to take over the case.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

34

STRANI pravni život : teorija,
zakonodavstvo, praksa / glavni i odgovorni
urednik Boris Krivokapić. - God. 1, br. 2-3
(1956)-.- Beograd (Terazije 41) :
Institut za uporedno pravo, 1956- (Beograd
: Službeni glasnik). - 24 cm

Трипут годишње
ISSN 0039-2138 = Strani pravni život
COBISS.SR-ID 86244103

ГЛАСНИК
ШТАМПАРИЈА